

Izgubljene duše v morju življenja

ANJA KRUŠNIK CIRNSKI

Zelo dolga pavza. Izgubili sta se. Jess ne ve, kaj naj. Sarah strmi v pivo, ki ga ima v rokah. Še vedno ga ni odprla. Edini zvok je dež, ki pada.

Praznina besed

Didaskalije, ki zajemajo pravzaprav kar celo dramsko situacijo. Nekje na poti v življenju sta se sestri izgubili, odtujili. Jess po dvanajstih letih na kresno noč potrka na Sarina vrata – recept za katastrofo. Kresna noč, najskrivnostnejša od vseh noči, najbolj magična od vseh noči, daje besedilu tako nadrealistično kot tudi poetično noto, obenem pa se v bralcu takoj sproži pričakovanje. Kaj neki se lahko pripeti? Kontekst kresne noči daje besedilu odličen prostor. Dramsko besedilo *Koščki svetlobe* je tako z obema elementoma postavljeno v situacijo, ki je sama po sebi dramatična. Zanimivo je, da do katastrofe, do metanja krožnikov, izbruhov jeze sploh ne pride. Besedilo ni napisano po načinu pisanja recimo Yasmine Reza. V tem primeru bi se znašli med nekaj precej dobro situiranimi posamezniki v blišču, ki pa bi hitro prešel v fantastično katastrofalen večer razkrivanja skrivnosti in bruhanja dolgo potlačenih emocij. Namesto tega imajo osrednjo vlogo besede, a ne zgolj vsebina besed, temveč njihov manko in njihov presežek.

Simon Longman je ustvaril dva ženska lika, od katerih za nobenega ne bi mogli reči, da je srečen ali pa dobro situiran. Jess je najverjetneje brezdomka in alkoholičarka, ki opravlja priložnostna dela (če sploh), Sarah pa je neskončno osamljena, čeprav ima tisto, čemur pravimo »urejeno življenje«, življenje po predpisih: dela v pisarni, kjer spregovori le z redkokaterim sodelavcem, ima kolikor toliko solidno plačo, gre po nakupih in pride domov. Razkorak med sestrama je ogromen. Iz koščkov besedila razbiramo drobce njune preteklosti, iz katere je važna predvsem informacija, da je Jess odšla, medtem ko je Sarah skrbela za hudo bolno mamo. Razlika med sestrama je opazna tudi v formi: medtem ko Jess govori in govori, »ker se bo sekirala tudi zaradi tišine in bo kar govorila in govorila in besede ji bodo padale iz ust in filale zrak okrog njiju, dokler se ne bosta zadušili«, je Sarah tiha. Jess

govori iz potrebe po govorjenju, iz čistega strahu pred praznino, ki zeva med sestrama: »Vidiš, Sarah, malo moraš govorit, sicer jaz ne bom utihnila.«

Čeprav bi se po tem kratkem opisu lahko bralcu zazdelo, da so *Koščki svetlobe* dramsko besedilo z izrazito socialno tematiko, moram poudariti, da temu ni tako. Poleg tega, da se vse skupaj dogaja na kresno noč, ko dogajanje na neki točki preraste v fantastično in v *Koščkih* tudi dobesedno opijanjeno, je izrazitih tudi nekaj motivov, ki prerasejo v metafore in besedilu dajo močno poetično noto.

Bolečina vode

Ribe in voda sta dva od teh: dežne kaplje, ki jih ne moreta zaustaviti, reka, v kateri bi Jess rada plavala in ob kateri živi Sarah, morje, do katerega je prišla, ker je zmanjkalo kopnega, ribe, ki jih je pekla v fish'n'chipsu. In seveda Jessin prihod ali vstop z ribo v akvariju, ki bo na bralca ali gledalca bržkone deloval komično ali absurdno, a Jess o svojemu ribaku pravi tako: »Tako da v bistvu ne vem, če je on v redu, ampak recimo, da predvidevajva, da je. Ker bi te še kar bolelo srce, če bi imela depresivno ribo, ne? Če se menda ne spomni več kot pet sekund za nazaj, pa je celo to dovolj časa, da pogleda na svoje življenje in si reče, jebenti, a to je vse, kar je?« Seveda je smešno. Dokler počasi in z bolečino ne ugotoviš, da Jess govori ves čas o sebi: ona je riba, ujeta v akvariju. V bistvu je ujeta vase in v lastne nezmožnosti, v to, da pravzaprav ne ve, kako živeti.

Gaston Bachelard, francoski filozof, ki je pisal o štirih elementih, v svoji knjigi *Voda in sanje* zapiše, da pomeni izginiti v globokih vodah ali izginiti v daljavi, na obzorju, postati del globine neskončnosti. Jess v enem izmed monologov pravi:

»Ampak je bilo lažje, če nisem mislila na to, zato pač nisem. In vse tukaj je vodilo nazaj k njej. Zato sem morala izginiti. Pač šla sem naprej. Hodila okrog. Si našla prevoze. Srečevala ljudi. Spala na vlakih. Spala v posteljah tujcev. Spala na tleh. V redu je bilo, veš? Tak občutek, da sem bila malo svobodna. To je bil v redu občutek. Občutek je bil, da sem stran od vsega. Zato sem pač samo šla naprej. Naprej pila. Bila naprej neumna. Včasih sem pomislila nate, ampak potem sem še malo spila in za nekaj časa pozabila.«

Jess si želi pozabiti – kaj? Svoje napake, svoje izginotje? Ko je zapustila Saro, je nekako zapustila tudi samo sebe. Jess si želi pozabe, mogoče celo smrti. Zanimiva je Jessina trditev: »Medtem ko ta starec v resnici razmišlja, kako dolgo moram še plavat, da bo mraz končno uničil moje osamljeno, osamljeno telo.« Na začetku govori o starcu, potem pa zamenja tretjo osebo s prvo osebo ednine. Torej govori o sebi. Če bi se besedilo nadaljevalo, bi Jess skoraj verjetno našli utopljeno v reki, ob kateri Sarah živi. »Čisto vsak menda ne sovraži svojega življenja?« se Jess na glas sprašuje in romantično melanholijo dežnih kapelj in reke v svojem monologu dobesedno označi s smrtjo:

»Želim si, da bi lahko več plavali v rekah. To bi bilo carsko. Pa ne moreš, ne? Utonila bi, če bi probala. Ne? Rečni tok in to. Najbrž. Vseeno. Itak bi bilo ogabno. Vedno so rjave. Zakaj so reke vedno rjave? Zato ker

v njih odplaknemo naš drek? Po mojem je to. Ljudje vržejo not vse sorte, ne? Stvari, ki jih nočejo več. Smeti. Nakupovalne vozičke. Zakaj je v vsaki reki faking nakupovalni voziček? Take stvari. Staro hrano. Vržeš jo v reko in pozabiš na to. Mrtve domače živali in to. Domače živali, ki so še žive, ampak jih nočeš več imet. Najbrž pristanejo v reki. Psi, mačke, papagaji, vse to. Ljudje si rečejo. Moj pudelj Dave, nočem te več, zdaj greš v tole reko. Ga vržeš not. Pozabiš na to. Stari avti, dojenčki, kavči. Vse to. Mogoče ne dojenčki. Upam, da ne. Dojenčki ne. Ampak. Mrtve domače živali pa ja, najbrž. Ribe. Kar ni tako grozno, ker ribe naj bi itak bile tam.«

Bolečina vode je brezmejna, zapiše Bachelard.

Zvezde in čas

Ne znam si čisto predstavljati te fantastične, nadrealne izkušnje kresne noči. Sanje, tu in tam, ja, vendar so občutki po sanjah zmedeni, ne pa magični, kot da bi se vse lahko še spremenilo. Najbližje temu je bilo mogoče izkustvo za novo leto, ko sem zagledala zvezdni utrinek. Vsepovsod so bili ognjemeti, bliskalo se je in slišalo se je vreščanje ljudi. Razen z nenaseljenega osamljenega sosednjega brega. Nad njim sem zagledala zvezdni utrinek le nekaj sekund po polnoči. V želodcu sem začutila metuljčke in čeprav s svojim bolj kot ne sarkastičnim pogledom na novo leto le-tega ne doživljam kot romantično navdihujoč dogodek, se mi je za kakšno uro res zdelo, da se lahko moje življenje obrne in da je vse, ampak prav vse mogoče. Podoben občutek, čutenje sem zasledila pri Sari, ko opazuje zvezdo skozi okno.

Takrat govori ona, ne Jess. Redkobesedna Sarah, osamljena Sarah pove o sebi (pre)malo, najbolj presenetljivo in presunljivo pa je, ko izreče en sam stavek: »Tako dolgo sem bila sama.« Sarah je enigma, ne vemo čisto zares, kaj misli in čuti. Tišina, s katero se odziva na sestrine besede, je mučna. Za razliko od Jess, ki je očitno obupana, je Sarah zaprta vase, zadržana, njeno trpljenje je tiho. Zadeta in pijana od mamil, alkohola, kresne noči in Jessine prisotnosti začne prvič, odkar jo vidimo, zares govoriti, se izražati. Kar lahko opazim v njenem monologu, je neizmerna potreba po sestrični prisotnosti. Spomin iz preteklosti, ko sta se pogovarjali o zvezdah, ker je Sarah hotela biti astronautka, in daljni spomin na to, ko sta kot majhni deklici poskušali ustaviti čas. Trenutek otroštva se tako za Saro ponovi, saj je ona, njena osebnost obstala v tistem trenutku med otroštvom in odraslostjo, ki ji ne moremo zares reči puberteta: deklico, ki je skrbela za svojo bolno mamo, je zapustila sestra. Po mamini smrti je ostala tudi fizično sama, čeprav je v resnici ostala sama že takrat, ko je Jess odšla. To otroštvo se za Saro ponovi: za nekaj minut tega večera je spet majhna deklica, ki ima sestro. Srečamo Saro-otroka, ki je v neki odrasli, razočarani verziji Sare čepela dvanajst let.

Sarah tleskne s prsti in dežne kapljice se ustavijo. Čas se ustavi. Fantastični, nadrealistični trenutek dramskega besedila je tukaj. Jess je rekla: »Ko tlesknem s prsti, se čas ustavi. Dežne kapljice zunaj so obvisle v zraku. Dežne kapljice tam zunaj. To so dežne kapljice izpred dvanajstih let in še niso padle na tla. Pač ustavile so se. In medve

sva tukaj. Medve sva.« Sarah v trenutku, ko je čas ustavljen, izpove vsa svoja čustva, navkljub temu, da že ve, da bo njena sestra spet odšla, da jo bo znova pustila osamljeno in samo – mora se izpovedati, pa čeprav praznini stoječega časa. Pa čeprav za nekaj ur ni bila več tako prekleto sama.

Nepričakovanosti, nesposobnosti, nezmožnosti

Dramsko besedilo se zaključí v tretjem prizoru – dež je ponehal, noči ni več, na vrsto pride jutro, življenje – življenje, za katero je Sarah upala, da bo danes drugačno. Vendar je zgolj drugačno od opijanene kresne noči. Jess ni več, pred zmačkano Saro stoji enajstletni fantek Sam, Jessin sin, ki bo storil vse, da ga bo nekdo imel rad. Skrbel za Saro, ji dal čas, jo čakal. Karkoli. Glede na ta presenetljivi konec se nam Jessin temačni monolog o rekah smrti prikaže v drugačni luči.

Jess bomo najbrž na koncu obsojali. Ker ni bila sposobna skrbeti, ker ni zbrala življenjske moči, energije, volje in kar je še tovrstnih fraz. Nesposobna za življenje, bi rekli nekateri. Tako ali drugače se bo morala soočiti s posledicami. Vendar mogoče je druga plat to, da je ljubila dovolj. Dovolj, da se je odstranila, dovolj, da bo pustila, da se jo zasovraži.

Kakorkoli se bomo odločili – jo obsojamo ali je ne, je grozna oseba ali ne, karkoli se nam zdi, da si moramo reči ob njenem odhodu, alkoholizmu, odnosu do sestre, mislim, da si moramo zraven ponoviti še eno od Jessinih replik. Občutek, ki ga izraža, smo vsi že kdaj občutili: nezmožnost, nemoč. Občutek, da si premalo, da ne zmoreš, da ne znaš in nikoli ne boš zmogel: »Kot da imam v grlu faking kamen in kot da je moje srce polno kurčevih lukenj. Kot da se bom raztopila, kar tukaj pred tabo, tako me faking stiska.«

P. S.: Od Sare za Jess, ob vrnitvi

Urban & 4: *Ribe* z albuma Mamut (2014)

A mogli bi se spustiti dole u luku
dok grad još spava
i ne pravi buku.

Pripremiču nam udice,
popio sam lekove,
ruke se ne tresu više.
Dugo nisam bio voljen,
nakon kiše
ribe grizu kao lude.

Toliko te volim,
da se pomalo i bojim.
Može li život
stvarno postati bajka?

Tvoje me usne
kao sunce griju.
Dogovor je dogovor.

Sve što ulovimo,
mi pozdravimo pa zagrlimo,
poljubimo i vračamo u more.

Ponovi ono svoje,
ponovi ono svoje.

I ribe su jednom izašle iz vode,
izgubile škrge
i dobile noge, dobile noge.

Gledamo kako bljeskaju peraje,
ribe sretne dubine
i struje vam lake.

Volim tvoje lude priče,
zaboravim na vrijeme,
uvijek si bila bistrija od mene.

https://www.youtube.com/watch?v=cpsBReid__c